

РОЗДІЛ 6. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СОЛІДАРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE FORMATION OF CIVIL SOLIDARITY OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY CLASSES OF NUS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

У публікації проаналізовано процес формування громадянської солідарності у студентської молоді, а саме у майбутніх учителів початкових класів НУШ, в умовах воєнного стану; розглянуто перспективи її впливу на формування свідомих і небайдужих громадян України. Основна увага акцентується на важливості громадянської солідарності студентської молоді, як елементу безумовного поступу і самоідентифікації особистості в умовах геополітичних викликів, зокрема війни. Робляться акценти на важливості громадянської солідарності студентської молоді, як елементу безумовного поступу освітньої системи української держави в умовах її реформування.

Охарактеризовано особливості процесу формування громадянської солідарності майбутніх учителів початкових класів НУШ в умовах воєнного стану. Процес формування громадянської солідарності студентської молоді в умовах воєнного стану має багато особливостей. Звернено увагу на його активність, швидкість та ініціативність. Зазначено, що формування громадянської солідарності майбутніх учителів початкових класів НУШ в умовах воєнного стану є більш динамічним та надзвичайно особистісно значущим і суспільно важливим процесом. Акцентується увага на тому, що сучасна студентська молоді має усвідомлювати свою роль і відповідальність як громадян України. Вміти солідаризувати інтереси суспільства і держави зі своїми.

Запропоновано форми роботи, за допомогою яких здійснюється формування громадянської солідарності у майбутніх учителів початкових класів НУШ в умовах воєнного стану, наприклад: творчі експрес-тренінги та комфортних умов для навчання і розвитку студентської молоді в умовах воєнного стану.

Виокремлено напрями, за якими може здійснюватися реалізація процесу формування громадянської солідарності майбутніх учителів початкових класів НУШ в умовах воєнного стану; впровадження принципів громадянської освіти; створення безпечних та комфортних умов для навчання і розвитку студентської молоді в умовах воєнного стану.

Ключові слова: громадянська солідарність, громадянська культура, громадянське суспільство, громадянська освіта, громадян-

ська ідентичність, громадянин, студентська молоді.

The publication analyzes the process of formation of civic solidarity among student youth, in particular with regard to future teachers of primary classes of the New Ukrainian School under the conditions of martial law; the prospects of its influence on the formation of conscious citizens of Ukraine are considered. The main focus is on the importance of civic solidarity of student youth, as an element of individual progress and self-identification in the conditions of geopolitical challenges facing the state, in particular in the conditions of active hostilities. Emphasis is placed on the importance of the civic solidarity of student youth as an element of the development of the education system of Ukraine in the conditions of its fundamental changes.

This paper characterizes the peculiarities of the process of formation of civic solidarity of future teachers of primary classes of New Ukrainian School under the conditions of martial law. The process of forming civic solidarity among student youth under the conditions of martial law has many features. Attention was drawn to his activity, rapid and initiative. It is noted that the formation of civic solidarity of future teachers of primary classes of the New Ukrainian School under the conditions of martial law is a more dynamic and extremely personally significant and socially important process. However, a closer look at the data shows that modern student youth should be aware of their role and responsibility as citizens of Ukraine and to be able to unite the interests of society and the state with one's own.

The article proposes forms of work designed to form civic solidarity among future teachers of primary classes of the New Ukrainian School under the conditions of martial law, for example: creative express trainings during study sessions, debates, thematic discussions, projecting a situation of unconditional success and others. The directions of the realization process of forming civic solidarity of future teachers of primary classes of New Ukrainian School under the conditions of martial law are highlighted: implementation of the principles of civic education; creation of safe and comfortable conditions for education and development of student youth.

Key words: Civic Identity, citizen, civil solidarity, civic education, civic culture, student youth, civil society.

УДК 378.013:373.3.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.47>

Безкоровайна О.В.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики
іноземних мов та методики викладання
Рівненського державного гуманітарного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Події, які сьогодні проживає наша держава, без сумніву називаємо історичними. Український народ проливає ріки своєї крові за державу, і за особисту ідентифікацію себе з українською нацією. Війна, яка крокує країною, ще вчора була

лише на сторінках щільних підручників, і у сюжетах фільмів – нині вона стала буденністю для кожного українця, для кожної українки. Особливо болючим таке явище є для дітей, для молоді, адже вони є одними із найменш захищених верств населення. Темою нашої публікації є виховна робота

зі студентською молоддю, а саме формування громадянської солідарності у майбутніх вчителів початкових класів НУШ, так як саме ця категорія у майбутньому стане провідником громадянських принципів і національних цінностей. За умов реформування системи національної освіти, становлення громадянського суспільства, піднесення ролі активної та творчої особистості – враховуючи каталізацію цих процесів військовою агресією росії, вважаємо тему нашої публікації актуальною і практично важливою. в суспільстві значної актуальності набула система роботи з обдарованими дітьми, обдарованою студентською молоддю [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання формування громадянської солідарності у майбутніх учителів початкових класів є дуже важливим. Актуальність цього процесу ще більше окреслилася з початком російської воєнної агресії. Не дивлячись на значний інтерес науковців до вказаної проблемати, багатоаспектність та ґрунтовність наявних наукових праць, втім робіт, у яких би системно і різнобічно обґрунтовувались теоретичні та практичні особливості формування громадянської солідарності у студентської молоді наразі недостатньо. Теоретико-методологічні аспекти національно-особистісних цінностей розкрито у працях І. Беґа, В. Сухомлинського, В. Крисько та інших; характеристика процесів національної та громадянської ідентифікації та її вплив на формування самодостатньої особистості досліджено у роботах Л. Клочек, Г. Філіпчука, Л. Шимченко та інших; специфіка національно-патріотичного виховання, а саме, формування національної свідомості та самосвідомості, яка включає в себе і громадянську свідомість окреслено В. Андрущенком, М. Боришевським, О. Вишневським та іншими науковцями; формування національної свідомості та смисложиттєвих цінностей схарактеризовано у працях Р. Соичук, К. Чорної, К. Журби, В. Кременя та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасне суспільство характеризується динамічністю та нестабільністю, війна ці процеси ще прискорює, роблячи їх подекуди хаотичними і непрогнозованими. Саме тому усі учасники соціуму повинні вміти швидко адаптуватися до змін і викликів, орієнтуватися в громадянських процесах, свідомо визначати в них своє місце та вміло діяти не тільки у власних інтересах, але й в інтересах суспільства та держави. Саме молодь є проактивною верствою населення, оскільки саме вона має найбільший потенціал для формування громадянської солідарності.

В умовах воєнного стану молодь стикається з новими ризиками, викликами та потребами. Вона має бути готова до активної участі у відновленні країни, захисту власних прав та інтересів, участі в демократичних процесах [2].

Розгляд кейсу формування громадянської солідарності в умовах воєнного стану необхідний для розроблення, впровадження та оцінки ефективності соціальних програм, спрямованих на розвиток почуття солідаризму усіх членів громадянського суспільства загалом, і майбутніх педагогів зокрема.

Мета статті. Теоретичне обґрунтування процесу формування громадянської солідарності майбутніх учителів початкових класів НУШ в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Війна, яка триває в Україні оголила дуже багато тригерів у спілкуванні і у професійній співпраці педагога зі здобувачами освіти, незалежно від рівня. Учнівська та студентська молодь найбільш чутлива до оцінки педагогічної діяльності, поведінки і мислення, вони більш сприйнятливі до сенсорних стимулів і краще розуміють відносини і зв'язки. Вони, у деякій мірі, потребують більше підтримки і розради, адже у цей період вони набагато емоційніше, гостріше і навіть ґрунтовніше аналізують події, більш тонко їх сприймають.

Процес формування громадянської солідарності студентської молоді в умовах воєнного стану має багато особливостей. В першу чергу він є більш активним, швидким та ініціативним. Молодь, яка живе у воєнний час, змушена самотійно брати на себе відповідальність за власне життя та життя своїх близьких та навіть домашніх тварин. Вона має бути готова до різної складності життєвих ситуацій, розуміємо, що і надзвичайних.

По-друге, формування громадянської солідарності майбутніх учителів початкових класів НУШ є більш динамічним. Від студентів вимагається швидка адаптація до нових умов життя, іноді хаотичних і небезпечних, зміна своїх пріоритетів та відмова від своїх інтересів. Готовність приймати миттєві рішення, вчиняти нестандартні дії.

По-третє, формування громадянської солідарності майбутніх учителів початкових класів НУШ є надзвичайно особистісно значущим і суспільно важливим процесом. Студентська молодь, яка живе в Україні у воєнний час, має усвідомлювати свою роль і відповідальність як громадян України. Вміти солідаризувати інтереси суспільства і держави зі своїми, а інколи ставити вище своїх. Бути готовими до самопожертви заради захисту своєї країни.

Громадянське суспільство, яке сьогодні продовжує кристалізуватися в Україні, вимагає активних і усвідомлених учасників. Громадянська солідарність – є однією із його фундаментальних підвалин. Формування громадянської солідарності у студентської молоді, на нашу думку, є одним із найголовніших завдань освітян, в умовах воєнного стану. Зокрема, це стосується майбутніх учителів початкових класів НУШ. З огляду на це

пріоритетним завданням освітньої політики України має бути проголошено забезпечення престижу належності особистості до Української держави, нації, що сприятиме зростанню національної самосвідомості особистості, формуванню української національної ідентичності, адекватно високої національної самооцінки та вияву почуттів національної гідності й гордості громадян у національному самоствердженні та відстоюванні національних інтересів [5, с. 24].

Громадянська солідарність проявляється не тільки у спільності почуттів та інтересів індивідів, що є членами певного громадянського суспільства, а й у відповідальності, дотриманні взаємних обов'язків, які у безконфліктний спосіб дають можливість обмінюватися суспільними благами. Виховання цих почуттів, пояснення таких правил для студентської молоді є запорукою успішного розвитку національної держави. Звичайно, можемо зауважити, що такі основи поведінки і національно-патріотичного виховання мають стосуватися усіх здобувачів освіти, незалежно від спеціальності – погоджуємося. Проте, вважаємо, що саме майбутні учителі початкових класів НУШ повинні стати тим локомотивом змін, який поведе українське суспільство у напрямку якісних трансформацій.

Державу має особливо турбувати питання громадянської солідарності молоді. Молодь як сукупність особистостей, що розвиваються, – це найбільш динамічна, енергійна і критично мисляча частина суспільства. Усе більш актуальним і необхідним постає завдання держави, суспільства виховати таку молодь, яка може поєднати турботу про свою долю з відповідальністю за розвиток країни, забезпечити активну особисту участь молодих громадян у суспільних справах [4, с. 81].

Система освіти в Україні нині включає у себе курс «Громадянської освіти». Вважаємо це дуже позитивним явищем. Громадянська освіта спрямована на розвиток культури соціальності – громадянської, політико-правової і соціально-економічної компетентності особистості – надання знань, що є необхідними для людини у набутті повноцінного членства у суспільстві [6, с. 42]. Вона спрямована на формування громадянської ідентичності, через яку до сукупності особистісних потреб, цінностей та ідеалів вбудовуються потреби, цінності та ідеали колективної природи. Основним проявом громадянської ідентичності є юридичні та соціальні зв'язки між особистістю і суспільством, які виражаються у відносинах «громадянин – держава», «громадянин – країна» [5, с. 42].

З метою формування громадянської солідарності у майбутніх учителів початкових класів НУШ в умовах воєнного стану, пропонуємо використовувати наступні форми роботи:

– творчого експрес-тренінги під час проведення навчальних занять;

– дебати;
– тематичні дискусії;
– проектування ситуації (обстановки) безумовного успіху;

– допомога кожному студентові чи студентці ставити перед собою посилені завдання, які б відповідали їх інтересам і носили дослідницький характер;

– проблемні запитання;

– побудова гіпотез;

– інтерактивне навчання: «запитання – відповідь». Для цього академічна група поділяється на декілька підгруп. Кожна група одержує завдання прочитати текст і скласти запитання до нього. Коли студент замислюється над постановкою запитання, то в його уяві має бути варіант відповіді, це розвиває логічне мислення. Ланцюжок «запитання – відповідь» сприяє тому, що відповідь породжує нове запитання. Така методика роботи допомагає формулювати певні умовиводи, висловлювати свої думки, робити висновки;

– «Інформаційно-пізнавальна суперечність». Характерна особливість полягає в тому, що елементами є істинні, але, на перший погляд, суперечливі судження;

– «Незавершене рішення» – за його допомогою можна визначити рівень пізнавальної активності. Наприкінці заняття пропонуємо виконати завдання творчого характеру. Після обговорення висунутої проблеми студенти починають роботу, але не встигають виконати завдання до закінчення заняття. Викладач, не фіксуючи увагу на тому, що завдання повинно бути завершено, перевіряє його наявність і якість виконання на наступному занятті.

Висновки. Отже, з вищезазначеного можемо зробити висновок, що формування громадянської солідарності у майбутніх учителів початкових класів НУШ є актуальним завданням для сучасної освітянської спільноти. Воєнний стан, так чи інакше зробив це питання нагальним, і таким, що потребує негайного розгляду, якщо не вирішення. В українському суспільстві, яке характеризується своєю багатозаровістю і змінністю, одним із способів побудови зв'язку між особою, суспільством і державою є – громадянська культура, яка є однією із складових громадянської солідарності. З огляду на те, що українська молодь, а саме майбутні вчителі є найбільш пасіонарними учасниками суспільного життя, саме вони і є носіями громадянської солідарності, яку мають формувати у майбутніх поколінь. Для цього необхідно створити освітні та виховні програми щодо формування громадянської солідарності: посилити вивчення історії і культури України, української мови та літератури, запровадити різноманітні патріотичні конкурси, знайомити дітей

та молодь із законодавством України, сприяти активній участі молоді у житті держави загалом, і місцевої громади зокрема, підвищити рівень інформаційної культури тощо. А також, необхідно забезпечити принципи соціальної справедливості у всіх сферах життя та підвищити рівень культури українського населення у сфері політичних відносин, солідарності до старшого покоління, волонтерських програм, релігійної солідарності, зміцнити довіру всередині суспільства, а саме – до органів державної влади та організацій громадянського суспільства шляхом громадянського діалогу, інформування суспільства, прозорості влади, забезпечити участь організацій громадянського суспільства у контролі органів державної влади та органів самоврядування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безкоровайна О.В., Ткачук А.І. Сучасні аспекти формування громадянської солідарності у майбутніх вчителів іноземної мови в умовах міжкультурного інформаційного простору. Інноватика у вихованні: зб. наук. праць. Рівне: РДГУ. № 18. 2023 С. 35–44.
2. Атрошенко, Т. Ю., Кірова, Д. О. Формування громадянської компетентності молоді засобами волонтерської діяльності в умовах воєнного стану. Педагогічні науки : теорія та практика, № 2, С. 89–94.
3. Городецька С. Л. Громадянська солідарність як поведінкова стратегія громадянського діалогу. Соціологія. Грані. зб. наук. праць. Київ: Київський національний університет імені Тараса Григоровича Шевченка, 2014. № 8. С. 80–84.
4. Жадан І., Кисельов С. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні : методичний посібник. Київ: Тандем. 2004. 80 с.
5. Мазяр О. В. Концептуальні паралелі вирішення проблеми обдарованості у працях І. О. Сікорського та В. О. Моляко. *Актуальні проблеми психології: збірник наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. У 12 т. / гол. ред. С. Д. Максименко. Т. 12. Вип. 15. Частина 1. Київ : Вид-во «Фенікс», 2012. С. 250–257.
6. Погляд на проблему формування національної ідентичності майбутніх учителів: виховний аспект. *Професійна підготовка майбутніх педагогів: теорія та практика: монографія* / Боровець О. В., Бричок С. Б., Веремчук А. П., Гудовсек О. А., та ін. за наук. ред. Р. Л. Сойчук. Рівне: О. Зень, 2020. С. 7–24 (236 с.).